

ČTVRTLETNÍK

PODZIM 2016

PROPAMÁTKY

Zahraniční zkušenost a podpora

ROZHOVOR S CONSTANTINEM KINSKÝM O ZÁMKU VE ŽDÁRU
OBNOVU VÝTOPNY V KOŘENOVĚ PODPOŘILY TAKZVANÉ NORSKÉ FONDY
S VOJTĚCHEM A JIŘÍM KMOŠKOVÝMI O DĚDICTVÍ ZEMĚDĚLSKÉ KULTURNÍ KRAJINY

SPOLEK ARCHAICKÝCH NADŠENCŮ PŘI PÉČI O OHROŽENÉ PAMÁTKY LIDOVÉHO STAVITELSTVÍ NAVÁZAL SPOLUPRÁCI S FREILICHTMUSEUM BALLEMBERG. AKTIVITY BYLY PODPOŘENY Z FONDU PARTNERSTVÍ SPOLUFINANCOVANÉHO Z PROGRAMU ŠVÝCARSKO-ČESKÉ SPOLUPRÁCE.

ROZHOVOR S VOJTĚCHEM A JIŘÍM KMOŠKOVÝMI

Na zkušenou ke Švýcarům

Bratři Vojtěch a Jiří Kmoškovi založili s dalšími odborníky a nadšenci neziskovou organizaci a začali pečovat o dědictví zemědělské kulturní krajiny Českomoravského pomezí v blízkosti Litomyšle. Rozhodli se zachránit několik cenných objektů, založit malé muzeum v přírodě a vytvořit prostor pro prezentaci živé regionální lidové kultury. Spolupracují s muzeem v přírodě Ballenberg ve Švýcarsku a Valašským muzeem v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Jejich aktivity byly podpořeny z Fondu Partnerství spolufinancovaného z Programu švýcarsko-české spolupráce a zkušenosti zprostředkovávají dalším zájemcům.

Jak je náročné přesunout stodolu? Co všechno taková akce obnáší?

Vojtěch: V případě dvanáctiboké roubené polygonální stodoly z Čisté spočívá záchrana stavby v její demontáži a postupné rekonstrukci na novém místě ve vedlejší obci Trstěnice. Tomuto kroku musí nutně předcházet detailní průzkumové a dokumentační práce a vypracování projektové dokumentace pro transfer a rekonstrukci stavby. Tým složený z dobrovolníků nejrozsáhlejšího profesního zaměření uskutečnil v srpnu loňského roku za pomoci těžké manipulační techniky fyzickou demontáž a převoz stodoly. Nejnáročnější na celé akci byla manipulace s trámy, které dosahovaly v některých případech délky až 16 metrů. Po této „rozcvičce“ jsme o měsíc později demontovali a přesunuli na místo dočasně uložit i roubený dům pocházející ze začátku 17. století, který zatím čeká na svou rekonstrukci.

Z jakých zdrojů záchranu polygonální stodoly financujete?

Vojtěch: Od počátku jsme si kladli za cíl zachránit stodolu „přirozeným“ způsobem, bez nutnosti čerpání finančních prostředků z větších dotačních titulů. S touto ideou jsme oslovili zastupitele a starosty okolních obcí, kteří s velkým zájmem a pochopením pro tuto činnost poskytli pracovní sílu obecních zaměstnanců, finanční prostředky a dřevo na výrobu replik poškozených konstrukcí. Finančně záchranu polygonální stodoly podpořil Pardubický kraj, Lesy ČR a částečně Nadace Občanského fóra. V tuto chvíli máme k dispozici

VÝMĚNA ZKUŠENOSTÍ PROBÍHALA FORMOU STUDIJNÍCH CEST ČESKÝCH ZÁSTUPCŮ DO ŠVÝCARSKA.

prostředky, které pokryjí tesařské práce na stodole. Zároveň s podporou místních zemědělských družstev máme zastet pole tradiční dlouhostébelnatou odrudou ozimého žita, které příští rok po sklizni použijeme na výrobu doškové krytiny.

Znalosti jste si prohloubili v projektu s pracovním názvem Na zkušenou ke Švýcarům. Čím pro vás byla spolupráce přínosná? Co zásadního jste se tam dozvěděli?

Jiří: V uplynulém roce jsme v rámci studijních výjezdů měli možnost opakovaně navštívit největší švýcarské muzeum v přírodě – Freilichtmuseum Ballenberg. Cílem studijních cest byly konzultace se švýcarskými kolegy nad konkrétními otázkami vyplývajícími z realizace našeho projektu, výměna zkušeností a hledání inovativních řešení. Opakované návštěvy švýcarského muzea v přírodě nás ujišťovaly o důležitosti námi rozvíjených aktivit a byly velkým zdrojem inspirace. Charakteristickým rysem muzea Ballenberg je citlivé zapojení staveb do horské krajiny a jejich funkční využití. Velmi inspirativní pro nás bylo sledovat odlišné metodické přístupy k obnově staveb, které se vyznačovaly důraznou, ale přesto citlivou snahou o odlišení všech druhotných zásahů do konstrukcí historických staveb a projevovaly se například v opracování dřevěných prvků hoblaváním, a nikoliv dříve běžným ručním otesáváním. Opakovaně jsme se také vrátili do transferovaného roubeného domu z Matten, který ve svém historic-

DALŠÍMI AKTIVITAMI BYLO SPOLEČNÉ POŘÁDÁNÍ SPECIALIZOVANÝCH SEMINÁŘŮ A ASISTENCE ŠVÝCARSKÝCH EXPERTŮ U DŮLEŽITÝCH BODŮ PROJEKTU.

kém jádru nese velmi zdařilou moderní úpravu spočívající v adaptaci historického domu do současného životního standardu obývání, ale s minimálním zásahem do jeho hmotné podstaty.

Kdy vznikla idea „švýcarského projektu“?

VOJTĚCH KMOŠEK

- **narodil se v roce 1989 v Litomyšli**
- **vystudoval architekturu na Vysokém učení technickém v Brně**
- **předseda Spolku archaických nadšenců, který se zaměřuje na udržování tradičních postupů ručního zemědělství a lidových zvyklostí, zachovávaní a prezentaci rukodělných řemesel a rekonstrukci historických stavebních památek**

Jiří: Již při tvorbě první koncepce projektu v lednu loňského roku, cíleného na záchranu a prezentaci ohrožených lidových staveb Českomoravského pomezí, jsme si uvědomovali potřebu citlivého ale zároveň moderního přístupu k celé věci. Naše první kroky proto směřovaly ke snaze o definování metodických postupů ve spolupráci se zkušenými odborníky na tuto problematiku. Idea možné spolupráce s Freilichtmuseum Ballenberg se zrodila někdy v březnu loňského roku a se souhlasem švýcarských kolegů se v květnu předložil hotový projekt na Ministerstvo financí České republiky.

Co vás vedlo k výběru Freilichtmuseum Ballenberg jako partnera projektu?

Jiří: Freilichtmuseum Ballenberg zná snad každý, kdo se i okrajově zajímá o problematiku lidové architektury a muzeí v přírodě. Výstavba muzea započala v 60. letech minulého století a v současnosti muzeum prezentuje na ploše více než 60 hektarů téměř 100 historických staveb, které systematicky dokumentují lidové stavitelství v jednotlivých švýcarských kantonech. Transferované stavby často prezentují odlišné metodické přístupy obnovy, které se vyvíjely s postupem času, a je velmi důležité je sledovat při hledání optimální metodiky aplikovatelné při obnově našich staveb. Při hledání partnerské instituce ve Švýcarsku to byla vlastně jediná možná volba. Kromě Freilichtmuseum Ballenberg je do projektu aktivně zapojeno i Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm.

Spolek inicioval a realizuje rekonstrukci transferované dvanáctiboké polygonální stodoly z čisté u Litomyšle na novém místě v Trstenici u Litomyšle.

Členové spolku se zaměřují na udržování tradičních řemeslných postupů.

Co podle vás ovlivnilo kladné rozhodnutí podpořit váš projekt z Programu švýcarsko-české spolupráce?

Vojtěch: Projekt byl od počátku koncipován jako prostředek k vytvoření metodických zásad pro péči o konkrétní ohrožené památky lidového stavitelství od počáteční dokumentace až po konečné otevření muzea v přírodě. Náplň projektu byla rozdělena do tří tematických okruhů – průzkum a dokumentace, transfer a rekonstrukce a prezentace a udržitelná péče o památky lidové architektury. Za podpořením právě našeho projektu spatřujeme fakt, že jsme si při psaní projektové žádosti předsevzali poměrně velkorysé cíle spočívající v opakovaných studijních výjezdech do partnerské instituce, asistenci švýcarských expertů u důležitých bodů projektu, zorganizování tří specializovaných seminářů a workshopů a vydání tří odborných publikací. To vše mělo být realizováno v krátkém časovém horizontu jednoho roku.

Předáváte nějak tuto zkušenost zájemcům inspirujícím se vašimi aktivitami?

Jiří: Zájemci z řad široké veřejnosti se mohli v uplynulém roce zúčastnit tří odborných seminářů, které se uskutečnily ve Chmelíku, Trstenici a v Litomyšli. Na seminářích zazněly příspěvky od tuzemských, ale i švýcarských odborníků na lidovou architekturu. Na semináře navazovaly i specializované workshopy, v rámci kterých se mohli návštěvníci seznámit s nejrůznějšími průzkumovými a dokumentačními metodami využívajícími v praxi nebo nahlédnout pod ruce

skupině tesařů, kteří ručně vyráběli chybějící prvky rekonstruované polygonální stodoly. Aktuálně jsme také dokončili tři odborné publikace prezentující texty od 25 oslovených autorů a svým zaměřením tematicky pokrývající oblasti průzkumu a dokumentace, transferu

JIŘÍ KMOŠEK

- ▶ narodil se v roce 1990 v Litomyšli
- ▶ studuje technologii konzervování a restaurování na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze
- ▶ předseda Institutu lidového kulturního dědictví, který se zaměřuje na mapování a dokumentaci vesnických staveb, organizaci seminářů, publikační činnost a prezentační aktivity cílené na tradiční zemědělství, lidová řemesla, lidovou architekturu.

a rekonstrukce lidových staveb a možností jejich udržitelné péče a prezentace. Jednotlivé kapitoly obsahují i překlad zkrácených verzí textů do anglického a německého jazyka a bohatý doprovodný obrazový materiál.

Transfer stodoly a švýcarsko-česká spolupráce jsou součástí vašeho projektu Záchrana a prezentace lidového kulturního dědictví Českomoravského pomezí. Jaký je jeho cíl?

Vojtěch: Jedná se o několikaletý projekt zaměřený na fyzickou záchranu a prezentaci hodnotných a dlouhodobě ohrožených vesnických staveb z oblasti Českomoravského pomezí. Aktivita jsou rozvíjeny na bázi občanského aktivismu, jsou do něho zároveň zapojeny nejrůznější odborné instituce a jejich koordinátory jsou Spolek archaických nadšenců a Institut lidového kulturního dědictví. Pro náš projekt považujeme za klíčové především vzájemně provázané obory lidového stavitelství, tradiční zemědělské obživy a rukodělné činnosti. Cílem projektu je v horizontu pěti až deseti let centralizovat všechny vybrané ohrožené objekty na místo v zachované zemědělské kulturní krajině v blízkosti Litomyšle. Takto vznikající prostor vytvoří autentické prostředí pro prezentaci živé regionální lidové kultury – stavitelské praxe, zemědělských a řemeslných postupů a lidových zvyků.

Vaši pozornost soustředíte na soubor lidových staveb z oblasti Českomoravského pomezí. Na základě čeho byly vybrány jednotlivé stavby?

Rekonstruovaná stavba bude po dokončení sloužit svému původnímu účelu.

Jiří: Společným jmenovatelem všech staveb, na které se koncentruje naše pozornost, je jejich extrémně špatný stav, který by bez urgentního zásahu směřoval k jejich zániku. Výběr konkrétních staveb byl proveden ve spolupráci zástupců Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích a po konzultaci s vlastníky samotných objektů. Při výběru hrálo roli zejména stáří objektů, ale také jejich stavební typ a četnost jejich zastoupení v regionu. Aktuálně se naše pozornost soustředí na zděnou hospodářskou usedlost v Trstenici, která vytvoří zázemí pro transfer ostatních staveb. Další stavbou je roubený dům z Čisté pocházející ze začátku 17. století, který je v současné době demontovaný, a připravuje se projekt na jeho rekonstrukci a využití na novém místě. Z obce Čistá pochází i roubená polygonální stodola datovaná do konce 17. století, která je ojedinělým zástup-

Objekt polygonální stodoly bude společně s dalšími obnovenými lidovými stavbami tvořit jádro nově vznikajícího muzea v přírodě, které bude zpřístupněno široké veřejnosti.

cem hospodářských staveb dříve se běžně vyskytujících v našem regionu. Nejstarší stavbou, na kterou se zaměřuje naše pozornost, je roubený dům z Trstenic, jehož jádro pochází z konce 16. století. Postupně plánujeme uskutečnit i transfer a obnovu skupiny drobných výrobních a zpracovatelských objektů, mezi které patří sušárna na ovoce, pazderna či včelín.

V čem má být vznikající muzeum v přírodě jiné? Co bude jeho náplní a jak bude zajištěn jeho provoz?

Vojtěch: Rozhodli jsme se vytvořit funkční hospodářství, jehož ústředním zázemím bude zděná hospodářská usedlost v Trstenici. Tato usedlost bude doplněna o transferovanou roubenou polygonální stodolu a další drobné hospodářské objekty. Areál hospodářství v Trstenici bude po dobu rekonstrukce i po jejím ukončení zpřístupněn veřejnosti, která se zde

bude moci seznámit s tématy lidového stavitelství a tradičními hospodářskými postupy. Areál ale nebude končit plaňkovými ploty kolem zahrady. Usedlost je součástí obce, kde se nachází mnoho dalších krásných a hodnotných staveb vypovídajících o životě a hospodaření na vsi. Návštěvníky po obci provede naučná stezka, která upozorní na klíčové objekty v jejich autentickém prostředí a zapojené do běžného života. Součástí těchto aktivit je i ideový záměr nazývaný pracovní Centrum lidového kulturního dědictví. Ten se soustřeďuje na znovuvýstavbu roubeného domu z Čisté, který se má stát středem veřejných prezentačních a vzdělávacích aktivit. Představuje mimořádně cenný objekt roubeného domu jako exponát, který bude zároveň živým společenským a výstavním prostorem a ohniskem pro aktivity rozvíjené na poli poznání a prezentace kulturního dědictví venkova.

Co byste vzkázali našim čtenářům?

Vojtěch: Nejspíše asi to, aby se nebáli žít a pracovat v památkách nebo historicky hodnotných objektech. Tyto stavby procházely celou dobu své existence opakovanými úpravami podléhajícími změnám názoru na životní standard a podřizovaly se funkčnímu využití. Účelové úpravy byly ale prováděny s citem a za využití kvalitních materiálů. Snažme se proto zachovat co nejvíce z původní podoby těchto staveb dalším generacím. A také bychom rádi čtenáře pozvali v příštím roce do Trstěnic, aby se přišli podívat, inspirovat se. ■